

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВРАЗЛИВОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

FORCED MIGRATION UNDER CONDITIONS OF HIGH SOCIAL VULNERABILITY OF THE POPULATION OF UKRAINE

Мар'яна Біль¹

*Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України
(вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026)*

Mariana Bil

*Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine
(4, Kozelnytska, Lviv, Ukraine, 79026)*

Отримано: 20.01.2023. Затверджено: 17.02.2023

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено вимушену міграцію населення України в контексті високої соціальної вразливості. Метою статті є актуалізація проблематики досліджень вимушеної міграції в контексті соціальної вразливості населення, визначення актуальних проблем регулювання вимушеної міграції населення України в умовах сьогоднішнього та через призму планування пріоритетів повоєнного відновлення. Результатами дослідження є теоретичні узагальнення щодо змісту вимушеної міграції та її взаємозв'язку з соціальною вразливістю населення. Ретроспективний аналіз міграції населення України підтвердив, що вимушена міграція була притаманна другій і третій міграційним хвилям ХХ століття. Зіткнувшись у 2014 році з вимушеною міграцією, в незалежній Україні сформовано правові, організаційні та інші механізми регулювання даних процесів, однак, зважаючи на масштаби вимушених переміщень 2022 року, вони мають застосовуватись більш комплексно та ефективно. Аналіз тенденцій вимушеної міграції з 2022 року відкинув поширену в перше півріччя російського вторгнення гіпотезу про високий потенціалу рееміграції населення. Значні міграційні втрати в умовах демографічної катастрофи обумовлюють гостру необхідність регулювання вимушеної міграції. Аналіз проєктів і заходів Плану Відновлення України, що стосуються регулювання вимушеної міграції та зниження соціальної вразливості населення підтвердив їх надміру розгорнутий і несистематизований перелік та ризики високого формалізму при реалізації, зважаючи на низьку політичну культуру в Україні. У зв'язку з цим запропоновано базові напрями державної політики – підтримки ВПО, стимулювання рееміграції в Україну

¹ доктор економічних наук, старший науковий співробітник; orcid 0000-0003-4979-4019; e-mail: bmm1983@gmail.com

та ефективного використання міграційного капіталу через спрямування грошових переказів мігрантів на інвестиційні цілі, трансфер набутих прав із соціального страхування при поверненні.

Ключові слова: вимушена міграція; соціальна вразливість; внутрішньо переміщені особи; біженці; потенціал неповернення; рееміграція; резилентна економіка і суспільство.

ABSTRACT

The forced migration of the population of Ukraine in the context of high social vulnerability is researched in the article. The aim of the article is actualization of the problematic of the forced migration researches in the context of social vulnerability of the population; determination of the actual problems of regulating the forced migration of the population of Ukraine in today's conditions and through the prism of planning the priorities of post-war recovery. The results of the research are theoretical generalizations about the essence of forced migration and its interrelation to the population social vulnerability. A retrospective analysis of the migration of the population of Ukraine confirmed that forced migration was characteristic of the second and third migration waves of the 20th century. Faced with forced migration in 2014, legal, organizational and other mechanisms for regulating these processes were formed in independent Ukraine. However, given the scale of forced displacements in 2022, they should be applied more comprehensively and effectively. The analysis of trends in forced migration since 2022 rejected the hypothesis about the high potential of the population re-emigration, that was widespread in the first half of the year of the Russian invasion. Significant migration losses in the conditions of a demographic catastrophe determine the urgent need to regulate forced migration. The analysis of the projects and measures of the Recovery Plan of Ukraine related to the regulation of forced migration and the reduction of the population social vulnerability confirmed their overly extensive and unsystematised list and the risks of high formalism during implementation, taking into account the low political culture in Ukraine. In this regard, the basic directions of state policy are proposed that are support for internally displaced persons, stimulation of re-emigration to Ukraine and effective use of migration capital by directing migrants' remittances for investment purposes, transfer of acquired rights from social insurance upon return.

Key words: forced migration; social vulnerability; internally displaced persons; refugees; potential of non-return; re-emigration; resilient economy and society.

I. ВСТУП

Українське суспільство впродовж декількох століть свого розвитку відзначалось високою міграційною активністю. На жаль, в окремі періоди міграція була вимушеною. Зокрема, виразних вимушених ознак вона набула у другій міграційній хвилі 20–30-х років ХХ сторіччя, коли зовнішня еміграція населення України переважала з політичних причин. Вимушеною та навіть примусовою була міграція третьої міграційної хвилі 40–60-х років ХХ сторіччя, коли населення емігрувало в східні регіони СРСР. Наступні міграційні хвилі населення України мали здебільшого економічний характер. У 2014 році

Україна вперше за роки незалежності зіткнулась з проблемою вимушеної міграції. 2022 рік став колосальним викликом, адже вимушені міграційні переміщення охопили близько 20% населення і подальша ситуація залишається невизначеною.

Зазначені обставини підтверджують актуальність дослідження вимушеної міграції населення України. Назрілим дослідницьким фокусом є розгляд вимушеної міграції через призму соціальної вразливості населення, що є мало розкритою категорією в теорії та практиці державної політики України.

Результати даного дослідження ґрунтуються на напрацюваннях українських і зарубіжних авторів з питань регулювання міграції (О. Малиновська, У. Садова, Р. Теслюк та ін.), особливостей її вимушених форм (Е. Лібанова, О. Позняк, О. Цимбал, А. Сімахова), взаємозв'язку вимушеної міграції з соціальною вразливістю (Н. Андрусин, О. Риндзак) та ризиками депопуляції населення (С.Е. Воллсет, Е. Горен, Ч.-В. Юань та інші). Для розкриття термінології вимушеної міграції враховано матеріали Міжнародної організації з міграції (МОМ). Для аналізу масштабів вимушеної міграції взято за основу дані МОМ, а також низки авторитетних експертних досліджень. Для розуміння можливостей регулювання вимушеної міграції в контексті зниження соціальної вразливості населення України опрацьовано вітчизняні нормативно-правові та планові документи.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою статті є актуалізація проблематики досліджень вимушеної міграції в контексті соціальної вразливості населення, визначення актуальних проблем регулювання вимушеної міграції населення України в умовах сьогодення та через призму планування пріоритетів повоєнного відновлення.

Для досягнення мети використано загальнонаукові методи дослідження: індукції, дедукції, аналізу, синтезу – для формування теоретичних засад дослідження вимушеної міграції та соціальної вразливості населення; ретроспективного аналізу – для розуміння тенденцій вимушеної міграції населення України у розрізі різних міграційних хвиль; статистичного аналізу – для виявлення тенденцій вимушеної міграції населення України з 2022 року; систематизації – для виділення напрямів регулювання вимушеної міграції у Плані

Відновлення України; узагальнення, абстрактно-логічного аналізу – для формулювання висновків й рекомендацій щодо базових напрямів регулювання вимушеної міграції населення України.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вимушена міграція є особливим видом міграції, що передбачає переселення людей усередині держави або за її межі з політичних, національних, расових, військових, екологічних й інших причин, що несуть загрозу життю людини та вимагають швидкого прийняття рішення про міграцію¹.

Для врегулювання питань вимушеної міграції в теорії і практиці державної політики використовують наступну термінологію (згідно з методологією МОМ): «примусова міграція», «масовий наплив», «mass influx» (Директива ЄС 2001/55/ЄС), «регуляризація» (у т.ч. «міграційна амністія», «легалізація»), «міжнародний захист», «тимчасовий захист», «право притулку», «місцева інтеграція», «гуманітарний захист» та ін.; для позначення осіб вимушеної міграції – «біженець», «шукач притулку», «внутрішньо переміщена особа (ВПО)»². МОМ також визначає в міграційній термінології поняття, пов'язані з вразливістю – «вразлива група», «вразливі особи», адже міграція як складний процес завжди є ризиком.

Соціальна вразливість, за своєю суттю, є характеристикою особи, соціальної групи чи всього суспільства, що вказує на найвищу можливість ризику внаслідок впливу певних чинників – віку (як правило, похилого), стану здоров'я і втрати працездатності, браку життєво необхідних ресурсів та ін.³

Міграцію та міграційний статус виділяють одним з чинників, які породжують соціальні ризики⁴. Це підтверджує, що міграція і соціальна вразливість – тісно пов'язані між собою. Якщо мова йде про вимушену міграцію, то тут апіорі особа є вразливою і для зниження

¹ Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти: довідник. 2-ге вид., доп. і перероб. / за ред. У.Я. Садової. Львів: ІРД ім. М.І. Долішнього НАНУ, 2018. С. 114.

² Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник. К.: БЛАНК-ПРЕС, 2015. 100 с.

³ Андрусишин Н.І. (2022). Соціальна вразливість населення: дефініції, підходи до розуміння та оцінювання. *Економіка та суспільство*. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-42>

⁴ Риндзак О.Т. (2021). Соціальна вразливість населення та її понятійно-термінологічне забезпечення. *Економіка та суспільство*. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/947/905>

ймовірності настання ризиків вона приймає рішення про внутрішнє чи зовнішнє переміщення, які, своєю чергою, теж можуть спричиняти різні ризики. Виникає процес порівняння таких ризиків, їх зваження й прийняття на цій основі рішення про вимушену міграцію.

Вимушена міграція населення України, як вже зазначалось у вступній частині, була переважаючою для різних міграційних хвиль (див. табл. 1). З 2010 року міграція населення України почала поступово втрачати «заробітчанські» пріоритети та стала все більше інтелектуалізуватись. Про це свідчили стрімко зростаючі освітні еміграційні процеси за кордон, розвиток міграційних мереж з виїздом молоді, яка створювала сім'ю і народжувала дітей уже за кордоном. Це значно поглиблювало депопуляційні процеси в Україні: чисельність молоді (осіб віком до 35 років) з 2000 по 2021 рік зменшилась на третину. Навіть за довоєнними оцінками демографічні прогнози для України були вкрай невтішними. Вражаючі висновки зроблено в міжнародному дослідженні, що до 2100 року чисельність населення України скоротиться до 14,74 млн осіб або на 67%¹. Додаючи демографічні і міграційні втрати внаслідок війни є очевидним, що ситуація щодо населення України є катастрофічною.

У 2014 році, коли Україна, будучи вже незалежною, зіткнулась з проблемою вимушеної міграції, було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (визначає правові засади гарантування прав, свобод та законних інтересів ВПО². Правові, організаційні та інші вдосконалення в значній мірі налагодили державне регулювання вимушеної міграції з активним залученням громадських інститутів. Однак, попри набутий досвід, регулювання вимушених переміщень 2022 року потребує більш системного підходу. Обсяги вимушеної міграції 2022 року в 5 разів переважають 2014 рік. Масштаби вимушеної міграції населення України в 2022 році, наведені в табл. 1, вражають. Це виклик не лише для України, але й для держав Європи, особливо Польщі, які проводять активну політику тимчасового захисту українців та їхньої інтеграції.

¹ Vollset S., Goren E., Yuan Ch.-W., Cao J. et al. (2020). Fertility, mortality, migration, and population scenarios for 195 countries and territories from 2017 to 2100: a forecasting analysis for the Global Burden of Disease Study. *The Lancet*. Vol. 396. No 10258. pp. 1285–1306.

² Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Міграційна хвиля	Загальні ознаки	Масштаби вимушеної еміграції
Друга – 20-30ті роки ХХ століття	Політичні причини зовнішньої еміграції патріотичного населення, яке не приймало політику русифікації й насильницької колективізації	Близько 1 млн осіб
Третя – 40-60ті роки ХХ століття	Насильницьке переміщення населення до східних регіонів СРСР (Сибіру, Середньої Азії)	Близько 2 млн осіб
П'ята – 2010-ті роки ХХІ століття 2014–2021 роки – Війна на Сході України та анексія АР Крим	Етап інтелектуалізації міграції, що змінив «заробітчанську» хвилю, в межах якої – вимушена міграція з 2014 року	Близько 1,5 млн осіб (максимальний показник у 2015 році)
Шоста – з лютого 2022 року Широкомасштабне російське вторгнення в Україну	Етап масової вимушеної міграції, підкріплений міграційними мережами та високим потенціалом міграції	Близько 25 млн осіб (18,8 млн осіб, які виїхали за кордон; близько 7 млн ВПО)

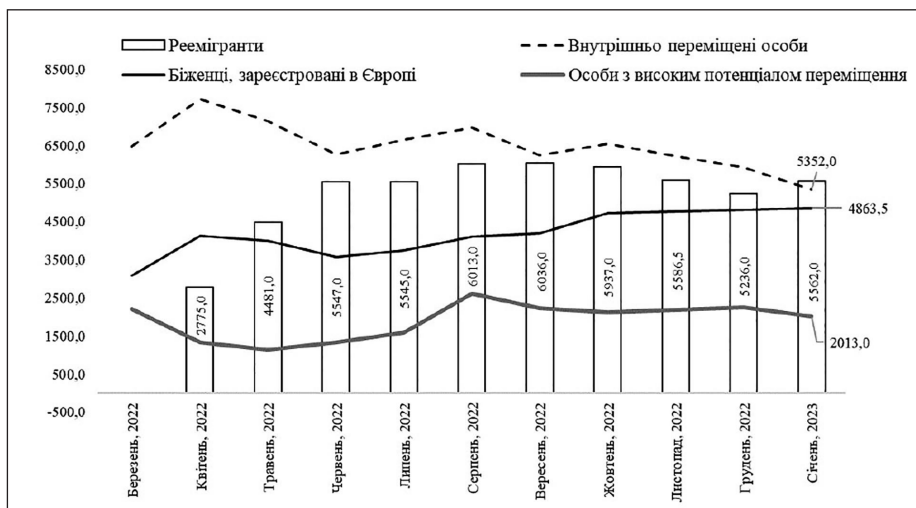
Таблиця 1. Міграційні хвилі вимушеної міграції населення України¹

На малюнку 1 відображено динаміку вимушених переміщень населення України з лютого 2022 року. Станом на січень 2023 року близько 5,5 млн осіб повернулось у місця попереднього проживання з інших регіонів України або з-за кордону. За оцінками МОМ, близько 20% – це особи, які повернулись з-за кордону. Також складно визначити, чи це остаточне повернення, однак згідно з опитуваннями МОМ близько 85% респондентів зазначають, що повернулись на-завжди². Зрозуміло, що ситуація може змінитись залежно від перебігу бойових дій та атак на критичну інфраструктуру.

¹ Підготовлено за даними: Скільки в Україні переселенців і яку допомогу вони отримали в липні: Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselencti-ukrayini-skilky-yix-ta-yakux-oblastyax-prozhyvayut>; Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 12: IOM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-12-16-23-january-2023>

² Ukraine returns report. September 2022: IOM. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR%20Returns%20Report_R9%20GPS_FINAL.pdf

Незважаючи на позитивні оцінки, особливо першого півріччя російського вторгнення 2022 року, вимушена міграція населення України має *високий потенціал повернення*. За зовнішнім вектором упродовж лютого 2022 – лютого 2023 років в Україну повернулось близько 55% осіб, які виїжджали за кордон¹. Основна частина з них, ймовірно, мешканці західних регіонів України, які в перші тижні війни в умовах паніки й шоку приймали рішення про виїзд. Додатковим стимулом була наявність численних міграційних мереж та особистих контактів, адже часто хтось з членів сім'ї (родини) вже перебував за кордоном. Після стабілізації лінії фронту більшість осіб повертались до відносно безпечних регіонів, за винятком тих, хто до війни мав високий міграційний потенціал, не потребує повернення через дисперсність сім'ю або успішно інтегрувався у приймаюче суспільство.

Малюнок 1. Вимушена міграція населення України (березень 2022 – січень 2023 рр.)²

Високий потенціал повернення мігрантів з України підтверджує показник, що станом на лютий 2023 року з числа тих, хто перебуває за кордоном, лише 61% зареєструвались для тимчасового захисту в державах ЄС. Це означає, що значна частина вимушених

¹ Current migration flows from Ukraine. CReAM research team: last updated 15 February 2023: CReAM. URL: <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>

² Підготовлено за даними: Ukraine Refugee Situation: UNHCR Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

мігрантів з України не потребують додаткового соціального захисту, швидко працевлаштовуються та достатньо фінансово забезпечені.

Невизначеність ситуації щодо завершення війни та її наслідків не відкидають потреби обґрунтування заходів *регулювання вимушеної міграції*, яка б мала поєднувати три базові напрями:

- заходи щодо підтримки ВПО;
- заходи щодо стимулювання рееміграції в Україну;
- заходи щодо ефективного використання міграційного капіталу через спрямування грошових переказів мігрантів на інвестиційні цілі, трансфер набутих прав із соціального страхування при поверненні¹.

Що стосується *заходів підтримки ВПО*, то в першу чергу потрібно забезпечити їхню базову соціальну захищеність. Доказом провалу державної політики в даному плані є факт, що в березні 2022 року на другий місяць війни було прийнято законопроект про компенсацію за пошкодження та знищення майна, що дозволяв населенню отримувати належні компенсації². Сам Закон було прийнято через 11 місяців, незважаючи на те, що необхідні кошти для виплат були виділені. За весь той час постраждалі могли подати заявку на відшкодування через портал «Дія», однак очікували рішення держави, будучи у важкому стані втрати майна й інших засобів до існування. Після прийняття закону на початку 2023 року актуалізуються питання організації виплат компенсацій, їхньої прозорості та обґрунтованості.

Такі ситуації в критичних моментах збереження держави є недопустимими та підтверджують відсутність політичної відповідальності окремих органів влади перед народом.

За відсутності послідовної політики соціального захисту ВПО як найбільш вразливих категорій населення складно говорити про результативність заходів стимулювання рееміграції та ефективного використання міграційного капіталу. Безумовно, драйверами повернення є завершення війни, економічне зростання завдяки залученню іноземних інвестицій, модернізація й

¹ Малиновська О.А. (2021). Міграція та міграційна політика в Україні: трансформації доби незалежності. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). С. 24.

² Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації від 24.03.2022 реєстр. № 7198. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73967

діджиталізація економіки, поступове підвищення добробуту населення¹. Першочерговим завданням має бути розбудова резилентної економіки, що убезпечена від зовнішніх загроз, розвивається завдяки залученню значних інвестицій та людських ресурсів (робочої сили), необхідних для сфер будівництва й подальшої економічної діяльності². На практиці слід визначати конкретні й реальні заходи регулювання вимушеної міграції за зовнішнім вектором, які після завершення війни дали б очікувані результати – збереження людського потенціалу України та забезпечення робочою силою реанімованих сфер економіки.

У Плані Відновлення України закладено низку проєктів і заходів, що мають пряме відношення до регулювання вимушеної міграції. Їх достатньо багато, через що для аналізу їх доцільно групувати за напрямками: облік і моніторинг потреб населення, у тому числі ВПО; підтримка молоді для зниження міграційних втрат; підтримка соціетальних зв'язків з емігрантами за кордоном; вітчизняна освіта за кордоном; економічні стимули рееміграції; імміграційна відкритість. Наведений у таблиці 2 перелік вказує на широкий «розмах» владних рішень, що ризикують залишитись формальними при існуючій політичній культурі їхнього виконання. Разом з тим, їхня спрямованість дозволяє розуміти пріоритети регулювання вимушеної міграції та залучати під подальшу реалізацію проєктів інститути громадянського суспільства й органи місцевого самоврядування.

Напрямок	Проєкт/захід, національна програма
Облік і моніторинг потреб населення, у тому числі ВПО	- «Всеукраїнський перепис населення», «Створення нормативної бази для підготовки та проведення Всеукраїнського перепису населення з використанням національних електронних інформаційних ресурсів» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Дослідження ситуації щодо переміщених осіб за регіонами (внутрішня і зовнішня міграція)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Система оцінки потреб ВПО» програми «Основи відновлення: Зміцнення інституційної спроможності»

¹ Сімахова А.О., Церковний І.О. (2022). Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*. № 4(102). С. 63.

² Лібанова Е.М., Позняк О.В., Цимбал О.І. (2022). Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(48). С. 40.

Підтримка молоді для зниження міграційних втрат	<ul style="list-style-type: none"> - «Молодь для країни майбутнього» програми «Основи відновлення: Зміцнення інституційної спроможності» - «Платформа для вступу іноземних студентів в українські ВНЗ» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Створення простору для розвитку молоді» програми «Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури» - «Національна інституційна платформа підтримки молодіжного підприємництва та підприємницьких навичок молодих людей», «Стала система інформування молоді про можливості для реалізації її потенціалу в Україні та Європейської інтеграції», «Відновлення та модернізація мережі молодіжних центрів та просторів», «Запровадження ініціативи «Громада для молоді» для комплексної підтримки місцевої молодіжної політики», «Міжнародні обміни молоддю, у т.ч. для пошуку ефективних рішень щодо відновлення України», «Реалізація національної програми стажування молоді в межах України та за кордоном» програми «Розвиток систем культури та спорту»
Соціетальні зв'язки з емігрантами за кордоном	<ul style="list-style-type: none"> - «Українці за кордоном (послуги для українців за кордоном, кросбордерінг послуг)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Комплексна підтримка і захист дітей та сімей з дітьми, переміщених (евакуйованих) за кордон» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики»
Вітчизняна освіта за кордоном	<ul style="list-style-type: none"> - «SUN. School for the Ukrainian Nation – Державна дистанційна школа в форматі Uber», «Цифрова школа – розвиток інфраструктури» програми «Розвиток системи освіти»
Економічні стимули рееміграції	<ul style="list-style-type: none"> - «Економічне стимулювання громадян України, які виходили за кордон, до повернення та працевлаштування в Україні» програми «Поліпшення бізнес-середовища» - «Загальнодержавна цільова програма «Україна повертає таланти» для підприємців у конкретних галузях», «Інтеграційна інформаційна інтерактивна платформа взаємодії та підтримки переміщених осіб «Самореалізація в Україні» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики» - «Підтримка повернення молоді в Україну: міжнародна академічна мобільність», «Інноваційне підприємництво для молоді» програми «Розвиток системи освіти» - «Створення умов для роботи Українського молодіжного фонду для відновлення України та повернення молоді, яка тимчасово перебуває за кордоном», «Підтримка креативних фахівців, які повернулися в Україну чи відновлюють діяльність після війни» програми «Розвиток систем культури та спорту»

Імміграційна відкритість	- «Спрощення доступу для національного ринку праці» програми «Поліпшення бізнес-середовища» - «ІТ: Розробка сервісів для іноземців, що надають можливість набуття статусу е-резидента, подальшої реєстрації е-резидента як ФОП, відкриття банківського рахунку, ведення підприємницької діяльності в Україні» програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю»
--------------------------	--

Таблиця 2. Пріоритетні напрями регулювання вимушеної міграції населення згідно з Планом Відновлення України¹

IV. ВИСНОВКИ

Сучасна вимушена міграція та соціальна вразливість населення України тісно пов'язані між собою. Рішення про вимушену міграцію в значній мірі обумовлено зважуванням ризиків за місцем постійного проживання та невідомості після переміщення. Для того, щоб знизити вразливість вимушених мігрантів має реалізуватись політика їхнього захисту (заходи підтримки ВПО), стимулювання рееміграції в Україну та ефективного використання міграційного капіталу біженців й мігрантів. В іншому разі високий потенціал неповернення в Україну трансформується в реальні втрати людського потенціалу та поглиблення демографічної катастрофи.

В основі заходів регулювання вимушеної міграції населення України має бути політична відповідальність перед суспільством та посилення громадського контролю за реалізацією владних рішень, щоб таких ситуацій, як з виплатою компенсацій за пошкоджене майно в Україні не допускалось. Соціальна політика має бути виключно прозорою, адже вона базується на міжнародній допомозі та є запорукою зниження вразливості населення й міграційних втрат в умовах демографічної катастрофи.

У подальших дослідженнях автора буде більш детально розглянуто заходи регулювання вимушеної міграції населення в проєкції цілей відновлення України та розвитку резилентної економіки і суспільства.

¹ План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Андрусишин Н.І. (2022). Соціальна вразливість населення: дефініції, підходи до розуміння та оцінювання. *Економіка та суспільство*. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-42>
2. Лібанова Е.М., Позняк О.В., Цимбал О.І. (2022). Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(48). С. 37–57. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
3. Малиновська О.А. (2021). Міграція та міграційна політика в Україні: трансформації доби незалежності. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). С. 10–26. DOI: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2021-1-1-10-26>
4. Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти: довідник. 2-ге вид., доп. і перероб. / за ред. У.Я. Садової. Львів: ІРД ім. М.І. Долишнього НАНУ, 2018. 226 с.
5. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник. К.: БЛАНК-ПРЕС, 2015. 100 с.
6. План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
7. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
8. Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації від 24.03.2022 реєстр. № 7198. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73967
9. Риндзак О.Т. (2021). Соціальна вразливість населення та її понятійно-термінологічне забезпечення. *Економіка та суспільство*. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-79>
10. Сімахова А.О., Церковний І.О. (2022). Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*. № 4(102). С. 61–64. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64)
11. Скільки в Україні переселенців і яку допомогу вони отримали в липні: Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselenczi-ukrayini-skilky-yix-ta-yakux-oblastyax-prozhyvayut>
12. Current migration flows from Ukraine. CReAM research team: last updated 15 February 2023: CReAM. URL: <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>
13. Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 12: IOM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-12-16-23-january-2023>
14. Ukraine Refugee Situation: UNHCR Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
15. Ukraine returns report. September 2022: IOM. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_UKR%20Returns%20Report_R9%20GPS_FINAL.pdf
16. Vollset S., Goren E., Yuan Ch.-W., Cao J. et al. (2020). Fertility, mortality, migration, and population scenarios for 195 countries and territories from 2017 to 2100: a forecasting analysis for the Global Burden of Disease Study. *The Lancet*. Vol. 396. No 10258. pp. 1285–1306. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30677-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30677-2)

REFERENCES

1. Andrusyshyn N.I. (2022). Sotsialna vrazlyvist naseleennia: defynitsii, pidkhody do rozuminnia ta otsiniuvannia [Social vulnerability of population: definitions, approaches to understanding and assessment]. *Economy and Society*. No 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1216/1171> [in Ukrainian]

2. Libanova E.M., Pozniak O.V., Tsymbal O.I. (2022). Masshtaby ta naslidky vymushenoї mihratsii naselennia Ukrainy vnaslidok zbroinoї ahresii Rosiiskoi Federatsii [Scales and consequences of population forced migration of Ukraine as result of the Russian Federation armed aggression]. *Demography and Social Economy*. No 2(48). pp. 37–57 [in Ukrainian]
3. Malynovska O.A. (2021). Mihratsiia ta mihratsiina polityka v Ukraini: transformatsii doby nezalezhnosti [Migration and migration policy in Ukraine: transformations of independence era]. *Migration & Law*. Vol. 1(1). pp. 10–26 [in Ukrainian]
4. Mihratsiini yavyscha ta protsesy: poniattia, metody, fakty [Migration phenomena and processes: concepts, methods, facts]. Reference book, 2-d ed / Sadova U.Ya. (ed.). (2018). Lviv, Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine [in Ukrainian]
5. Mizhnarodna terminolohiia u sferi mihratsii: ukraïnsko-anhliiskyi tлумachnyi slovnyk [International terminology in the field of migration: Ukrainian-English explanatory dictionary] (2015). Kyiv, BLANK-PRES [in Ukrainian]
6. Plan Vidnovlennia Ukrainy [Ukraine's Recovery Plan]. URL: <https://recovery.gov.ua/> [in Ukrainian]
7. Proekt Zakonu pro kompensatsiiu za poskodzhennia ta znyshchennia okremykh katehoriї ob'ektiv nerukhomoho maina vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh viiskovoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii [Draft Law on compensation for damage and destruction of certain categories of immovable property as result of hostilities, acts of terrorism, sabotage caused by military aggression of the Russian Federation]. No 7198, 24.03.2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73967 [in Ukrainian]
8. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons]: Law of Ukraine. No 1706-VII, 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian]
9. Ryndzak O.T. (2021). Sotsialna vrazlyvist naselennia ta yii poniatiino-terminolohichne zabezpechennia [Social vulnerability of population and its conceptual and terminological support]. *Economy and Society*. No 33. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/947/905> [in Ukrainian]
10. Simakhova A.O., Tserkovnyi I.O. (2022). Mihratsiini protsesy v Ukraini v umovakh viiny: sotsialnyi aspekt [Migration processes in Ukraine during the war: social aspect]. *Economics, Management and Administration*. No 4(102). pp. 61–64 URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/272336> [in Ukrainian]
11. Skilky v Ukraini pereselentsiv i yaku dopomohu vony otrymaly v lipni [How many migrants are in Ukraine and what assistance did they receive in July] (2021). Slovo i Dilo. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselenczi-ukrayini-skilky-yix-ta-yakix-oblastyax-prozhyvayut> [in Ukrainian]
12. Current migration flows from Ukraine. CReAM research team: last updated 15 February 2023: CReAM. URL: <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>
13. Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 12: IOM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-12-16-23-january-2023>
14. Ukraine Refugee Situation: UNHCR Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
15. Ukraine returns report. September 2022: IOM. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR%20Returns%20Report_R9%20GPS_FINAL.pdf
16. Vollset S., Goren E., Yuan Ch.-W., Cao J. et al. (2020). Fertility, mortality, migration, and population scenarios for 195 countries and territories from 2017 to 2100: a forecasting analysis for the Global Burden of Disease Study. *The Lancet*. Vol. 396. No 10258. pp. 1285–1306. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30677-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30677-2)